

CIRKUSZI AKROBATIKA

Alaputatási és szakmódszertani periodika

Barnum életéből.[1]

Közli: Dr. Hegedüs.

Néhány hónapja, hogy az északamerikai egyesült államokban egy könyv hagyta el a sajtót, mely daczára a mostani háborus időnek, a közönség figyelmét az Atlantitengeren innen és túl rögtön magára vonta; és különféle nyelvre lefordítván, ezernyi példányokban kelt el. E könyv egy férfunak önéletírását tartalmazza, ki sem hadvezér, sem orvos, sem országnagy, sem egyházi férfiú, sem vándorló művész, sem szobatudós nem volt, de ki mégis daczára annak, hogy az új világ egyik zugában, alacsony eredetű szüléktől származott, szüntelen tevékenysége és ritka leleményessége által, nemcsak tetemes gazdaságra jutott, nevének hírével a világot betölté, sőt, bár szüleitől sem pénzt, sem dicső nevet, sem fényes czimert nem örökölt, még királyi udvaroknál és kitüntetéssel fogadtattott. – E hires és maga nemében ritka férfiú szeszélyes jókedvvel irt életírásában sok mulatságost, de sok tanuságost is lehet találni, annál inkább, mert mindezt a gyakorlati életből, nem pedig elvont elvekből merité. – Mindez előzmények után halljuk őt magát:

*

A kereszténység 1810-ik évét irta, midőn a világ szinpadára léptem. Julius 5-dike volt, a függetlenség ünnepéye, az ágyuk dörgése elhangzott, a lőpor füstje elvonult már, midőn anyám bennem fiút és öregatyám Taylor Fineas egy kedves unokát nyert. – Nevére Fineas Taylor Barnumnak kereszteltetém s öregapám vonzalma jeléül Connecticut államban lévő, a „Repkényszigetnek” nevezett darab földdel ajándékozott meg. – Hat éves koromban iskolát kezdék jární, –az iskola akkoron borzasztó intézet s az iskolamester rettegett zsarnok volt, –Vessző s egy setét börtön neveltetésünk történetében nagy szerepet játszék, de mivel minden rosznak jó oldala is van, e szörnyü intézetben igen jó számvető vált belőlem, úgy hogy alig valék tizenkét éves s a falu legjobb számítójának hírében álltam.

Édes atyám szabó, földmives és csapláros volt, – miért is nyáron tehenét kelle legeltetnem s csak télen járhattam a pusztai iskolát. – Midőn megerősödtem, szántanom, kaszálnom is kellett, de a kemény munka soha nem izlett, mindig csak azon törtem eszemet, mint lehetne okkal móddal, nagy munka nélkül az életen átvérgődni.

Mint olly sokszor történik, reám is öregatyám, ki a maga nemében ritka férfiú volt, nagy befolyást gyakorolt. Gazdálkodás és tréfás ötletekhez hajlamom az öreg úr kedvenczévé tett olly annyira, hogy fenemlített bőkezűségén kívül, anyám számítása szerint, hat első éveimben, velem legalább két mázsa sárgaczukrot fogyasztatott. – A nekem ajándékozott filléreket összegyűjtém s midőn öregapám egy ezüst dollárért beváltatá, a leggazdagabb fiúnak véltem magamat s nem volt olly kocsikerék, melly első dolláromat nagyságra felülmulta volna.

Tizenegy éves koromban egy ismerősünk Yorkba, az álladalmak fővárosába vitt, hol olly sok szépet láttam, s erről visszatérve, hon annyit beszéltem, miszerint kortársaim között mint utazott fiú nagy tekintélylyel birtam, s e tekintélyt, melly igen jól esett, fentartani folyton igyekeztem.

Kézimunka iránti ellenszenvem a legrestebb fiú hírébe hozott, holott én mindig azon gondolkodám, mint lehetne ama ítéletet „verejtékkal szerezd kenyeredet” jó módon kikerülni, – mit apám látván, szatócsboltot nyitott, mellyben én valék sáfárja nem csekély hasznára, mert a cserekereskedésben, mit leginkább üztünk, nagy leleményességet és ritka tapintatot tanusíték. – Itt mult ifjuságom néhány éve, midőn egykoron öreg atyámnál látogatóba lévén, ez tréfásan kérdezett, nem akarnám-e jószágot a „Repkény-szigetet” megnézni, – ki volt erre készebb, mint én, mert képzeletemben ez volt a világ leggyönyörűbb tartománya, hol a legizesebb gyümölcs termett, gyönyörű rétek illatos virágokkal átszőve pompáztak, a csermelyek mind arany fővenyen folytak s a patak kavicsa is legalább gyémánt, rubin, karbunkulus s isten tudja micsoda

drágakövekből állott. – Öreg apám egyik bérese felszólításomra baltát vett vállára és öreg apám telkének azon része felé tartott, mellyen mocsáros voltánál fogva csak káka s nádas fü termett, e nádason s szunyogokban dus füzesen keresztül egy kis sáros patakhoz értünk, lábbelinket le kellett vetnünk, hogy átgázolhassuk. Midőn a hideg vízbe léptem, jószágom értéke legalább is ötven százalékkal leszállt, végre kiértünk egy darab földre, itt néhány nyír állt, mellyre repkény tekerődött.

„Mikor érünk már jószágomra?” kérdém türelmetlenül vezetőmet.

„Már itt vagyunk”, mond a főre lenyujtózva, – „ez a sziget az urfi jószágá.”

„De itt nincs egyéb félig elszáradt repkénynél?”

„Mi volna más, hiszen azért nevezik Repkényszigetnek.”

Megrázkódva, képzeletem romjain, a mocsáros szunyogban gazdag szigetkére bámultam; a repkénysziget, gyermekálmaim legszebbje, mit a föld legkiesb tájának tarték, egy darab terméketlen földnél nem egyéb, melly magában öt garast semért. – Még keserűen bámultam magam elé, szívem szorult, midőn egy nagy feketeszemű kígyó fullánkját felém ereszté, az ijedség elüzte egyéb érzelmeimet, hatalmas sikoltással a pataknak tarték, átgázolám s néhány percz alatt apám közelében voltam.

„Hogy tetszett jószágod?” kérdés mosolyogva.

„Olcson venném”, volt a keserü felelet, a repkény sziget lévén legkeserűbb, de nem utolsó csalódásom. S mégis, milly rejtélyesek a gondviselés utjai, e darabka rossz föld volt azon súly, melly későbbi időben szerencsém kerekét, midőn nem volt kedvező, ismét felém forditá, s áldja isten a jó öreg, ki ezzel rakta meg jelenlegi jólétem talpkövé.

Boltunk előtt egykor egy házaló különféle árukkal meg rakott egyfogatu szekérével megállt s öregatyámat, ki több ismerősinkkel épen beszélgetett, beretvát fenőbőrrel kínálta meg.

„Mi az áruk?” kérde öregatyám.

„Egy dollár”, volt a válasz.

„Egy dollár valóban”, ugy monda nagyapám, „ki adna anynyit érte, hiszen nem mulik el egy év és ötven centért fogják eladni^{*)}.”

„Ha egy év mulva Pommeroy-féle szijt ötven centért kaphatni, ingyen adok egyet az urnak.” „Ha így áll a dolog, veszek egyet, de csak e feltét alatt, hallották uraim az alkut?”

„Igen! hallottuk!” mondának a körülállók.

Nagyapám kifizette a szij árát s oldalzsebébe tette. – Néhány percz alatt ismét kihuzta, s mintha vételét megbánta volna, oda fordult egyik barátjához. „Nem kell nekem a szij, mit adsz érte Ben?”

„Na, mert épen most vetted, adok érte ötven centet.”

„Itt van monda apám, avit szijam is eltart még egy évig”, s ezzel gunyos tekintetet vetett a házalóra.

„Mit fizetek?” szólt a házaló, „látom mint áll a dolog.”

„Fizessen áldomást és vallja meg, hogy megfogtuk.”

„Nem fizetek áldomást, sem győzöttnek nem vallom be magamat, szavamnak ura maradok,” s ezzel a körülállók kacaja között egy fenőszijt nyujtott át öregatyámnak.

„Sok a ravasz ember Bethelben”, monda a környezők egyike.

„Igaz, de hagyján, *ez üzletnél én mégis 75 centet nyertem.*”

„Hogy hogy?”

„Két szijért egy dollárt kaptam, pedig darabja nekem csak tiz és fél, s így mind a kettő csak 25 centbe került. Sokat hallottam a betheliek ravaszságáról; illy szijak darabját 25 centtel adom, de ha az urak 50 centért akarnak vásárolni, egész falut kész vagyok illy szijakkal ellátni.”

Az egész társaság le volt főzve, a házaló nevetve köszönt, szekereére ült, s száraz gebéjével tova ügetett.

Nincs olly kis kör, mellyben nem lehetne valami életre valót tanálni, csak akarjon az ember. Így lakott falvunkban egy bodnár, ki szorgalmas és ügyes munkás lévén, már üzletének megfelelő jólétre vergődött, midőn egyszerre részegségnek adá magát s e borzasztó szenvedélyt őt családjával együtt sebes léptekkel végveszedelemnek ragadta.

Néha hetekig sem ivott, de alig mult el egy hónap, s ismét visszaesett szenvedélyébe, leitta magát, nem dolgozott s feleségét, gyermekeit szidta, döngette, untalan.

Egykor nejét a korcsmába küldé pálinkáért, neje kívánatait teljesíteni vonakodott, mire felpattanva, a kulacsot magához vevé s nagy léptekkel a korcsmának tartott.

„Weed úr!” monda a bodnár a korcsmároshoz, „engedetlen volt ma feleségem, – én megtiltom az urnak, ne merészeljen neki valamit hitelben adni.”

A korcsmáros, ki a bodnár zilált hajáról, forgó szemeiről látta, hogy ismét részeges idejében van, nyers és hideg hangon válaszolt: „Kár volt ezért ide fáradni, nem csak feleségének, magának sem hitelezek többé.”

E hideg és nem várt visszautasítás mély hatalmas benyomást tett a szerencsétlen lelkére. Mély sülyedésén bámulva, dühösen emelte fel üvegcsutoráját s olly erővel sujtotta a kőpadlózatra, hogy ezer darabra tört.

„Veszszél el, jóllétemnek te átkozott ellensége! Isten engem úgy segéljen, a mint soha egy csepp részegítő ital sem érendi nyelvemet.” A sülyedett, de még annak idején megtért férfiu fogadását megtartá. Nem ivott többé, szorgalmas, munkás és takarékos lón, adósságait lassanként kifizette, üzlete mindinkább kiterjedett, háza felépült s most a környéken a leggazdagabb s legtiszteltebb emberek egyike.

Barnum-féle muzeum Amerikában.

Barnum életéből.

Közli: Dr. Hegedüs.

1855. augusztus 26-án (34. szám)

Mint az északamerikai államokban szokásos, nevelésnél igen ügyeltek arra, hogy az egyházba vasárnaponként szorgalmasan járjak és még olvasni sem tudék, midőn a már a vasárnapi iskolák figyelmes hallgatója voltam.

Régi egyházunk sem toronnyal, sem harangokkal nem bírt, de hűves fekte miatt nyáron át kellemes gyűlhelyül szolgált a betheli lakosságnak. Azon lelkészek között, kikre visszaemlékezem, fellengző s egyszersmind élczes szónoklatairól híres volt *Dey Rikard*. Nem lehet csodálni, hogy e tulajdonságai őt a mint a világiaknál kedvelté, – a szigorúbb hívők, különösen pedig kortársai előtt, gyűlöletessé tévék. –Történt, hogy egyszer bizonyos merész vallási tételek miatt zsinat elé idéztetett, vasutak, gőzösök az időben még nem lévén, Dey szokás szerint lóháton indult a zsinat helyére, Midltaunba. Utközben egyik kortársával találkozott, ki bár őt személyesen nem ismeré, nagy ellene volt. Csakhamar beszédbe eredt a két utitárs s a fanyarképű lelkész Dey neve után kérdezősködék:

„Nevem Rikard mester”, volt Dey válasza, ki nevét ildomosan elhallgatá, „lakásom Grinfild.”

„Akkor bizonyára ismeri Dey Rikard lelkészt, ki ön szomszédságában lakik?”

„Oh igen, jól ismerem.”

„Nos, mit tartó ön róla?”

„Azt, hogy őt sérteni nem lenne tanácsos, s nekem semmi kedvem e ravasz körmei közé kerülni. – Bár hallgatok, oly dolgokat tudnék róla elmondani, hogy a szent gyülekezet csak bámulna hallattukra.

„Habár néha felebarátunk hibáit elhallgatnunk kötelesség, de ez esetben egyház s vallás egyaránt parancsolja önnek, hogy mindent, mit róla tud, fedezzen fel, s ön is, reményilem, meg fog e várakozásnak felelni; mit tud róla?”

„Bajos dolog, egy család jó hírét lerontani!”

„Az igaz, de hallom, hogy Dey tanai tévtanok, eretneket pedig kimélni nem szabad; mit tart ön Dey hitéről?”

„Hite még csak megjárna, de tettei! Gondolja ön, hogy őt többször megleptem, épen midőn saját nőmet meg akará csókolni.”

„Lehetlen!”

„Sőt, hogy már igazat szóljak, én őt nőm hálószobájában gyanús körülmények között találtam.”

„Iszonyatos, na de hiszen majd gondoskodjunk, hogy Dey uram illy tetteiért lakoljon.”

E közben Midltaunba értek. –Másnap megnyílt az egyházi zsinat s több apró tárgyalások után Dey ügye is szőnyegre került, – Dey mintha nem is volna érdekelve, nyugottan beszélgetett új ismerősével, ki a vád felolvasása után felállt s ájtatos arczczal égnek forgatva szemeit, fanyar vonással ajkait e szókra nyitá:

„Tisztelt gyülekezet, rejtélyesek a gondviselés utjai, tegnap sikerült felfedeznem, miszerint Dey Rikard, egyik kortársunk nejét nemcsak megcsókolta, sőt oly körülmények között találtatott neje hálószobájában, mellyek házasságtörést méltán gyaníttatnak.

Csendes borzadály futotta végig a feszülten hallgató gyülekezetet.

„Nevezze ön tanuit!” mondá az elnök orroló hangon.

„Tanum Rikard mester, ki vallományát ha kell esküvel is kész megerősíteni.”

Ki ezen Rikard mester?

„Itt van ő”, monda a szigorú férfi, Dey vállait bizalmasan veregetve.

Hisz ez Dey Rikard maga!

Mint gondolhatni hatalmas kaczajra fakadt az érdemtelen gyülekezet, míg a vádló fanyar arcán meglepetés, düh, szégyen leirhatlan zavarban vonult végig. – Hahota között hagyá el a gyűlés termét, míg Dey vád alól felmentetvén, diadalmasan tért vissza Grinfildbe.

Tizenöt éves valék midőn atyám elszenderült s a világ nem igen szép kilátással kecsegtetett. Apám tetemes adósságokat hagyott maga után, anyám csak nagy szorgalom és kitűnő gazdálkodás által birta kis családjának létét biztosítani s én, ki meggazdálkodott filléreimet atyámnak kölcsönzém, minden nélkül léptem a nagy világba, illetőleg egy kis falu kisszerű boltjába. – Szorgalom és ügyességem által azonban nemsokára főnököm kegyét megnyerni s ennek segélyével ismét néhány dollárt megtakarítanom sikerült.

1828-ik évi február havában öregatyámtól azon meghívást nyertem, miszerint egy, az ő birtokában lévő, az országut mellett fekvő üres helyiségben szatócsboltot nyitnék. Meghívását követém s miután a szükséges árumennyiségeket megvettem volna, május hó első napján megnyitám boltomat. Remény és félelem között vártam a megnyitás napját. Egész tőkém 120 dollárból állott, boltom butorzata ötven dollárba került, a többi pénzen árukat vásároltam. Gyönyörű szép reg volt, mellyen önálló üzletemet megnyitottam s mert épen a környék nemzetőrsége e napon fegyverben gyakorolta magát, már korán reggel sok falusi nép tódult Bethelbe; az országut mentében levő kiczifrázott boltom figyelmöket magára vonta, csakhamar annyi dolgom volt, hogy egy hajdani iskolatársomat segélyül kelle hívnom. Este, midőn pénzemet összeszámláltam, hatvanhárom dollárom volt, s mi több árukészletem észrevehetőleg meg sem is fogyott, miből láttam, hogy nyereségem rendkívüli volt.

Leirhatlan, mennyire örvendeztetett meg az első siker. Üzletem, szorgalmam által mindinkább nagyobbodott s nem sokára a környék gyűlhelyévé vált. – Látogatóim közé egy vén molnár is tartozott, kit Crofut-nak nevezünk. Crofut ügyes ember volt, de a káromlás annyira szokásává vált, hogy minden harmadik szava szitok volt. – Történt egyszer, hogy Silei Nátán békebiránkkal boltomban találkoztunk, ki igen szelid s vallásos ember volt. Ez hallván Crofut szidalmait, komoly arccal kijelenté, hogy őt Konnektikut állam törvényei értelmében káromlás miatt, egy dollár birságra kénytelen ítélni.

Crofut káromkodva felelt, állítván, hogy ördögöt sem törődik Konnektikut állam idétlen törvényeivel.

„Két dollár”, monda a békeribó.

Crofut újra káromkodik.

„Három dollárt fizet az ur!”

A káromkodásnak hossza vége nem volt, míg a rendithetlen békebíró nyugott, de határozott hangon nyilvánítá, hogy a káromlásért büntetése immár 15 dollárra emelkedett.

Crofut zsebébe nyult, egy husz dollárról szóló bankjegyet kivett tárczájából s ezt iszonyu káromlással a békebirónak átnyujtá.

„Tizenhat dollár,” mondta a békebiró s négy dollárt Crofut elé tett.

„Tartsa meg, tartsa meg, mindjárt lekáromkodom.”

Ezzel káromkodni kezdte, de most már vigyázóbb volt, – s midőn a hátralevő négy dollárt is elkáromolta, – komoly hangon mondá, hogy husz dollár naponta káromlásért még is sok, –ezzel csendesen távozott s az azóta nem hallották káromolni.[\[2\]](#)

Barnum életéből.

Közli: Dr. Hegedüs.

1855. september 9-én (36. szám)

Szombatonkint rendesen Bethelbe mentem anyámhoz, kinél a vasárnapot töltém. Egy este iszonyu fergeteg kelvén, Wiler asszony hozzám küldött, felszólítván, nem akarnék-e egy szép kisasszonyt Bethelbe átkísérni. Meghívását követve, pár percz mulva ajtaján valék. Midőn beléptem, egy szép rózsás arczu, arany haju lány mutatott be, nyeregbe segítők a szép hölgyet s Bethelnek kezdénk ügetni. Az első benyomás s a kedves gyermek fesztelen nyájas modora szívemet annyira megnyerte, hogy daczára a rut időnek, nem bántam volna, ha az ut ötször olly hosszú s Bethel ötszörte távolabb lett volna, mint valóban volt.

Megérkezvén, szép utitársamnak jó éjt kívántam s édes anyámhoz betértem. Gyakran megjelent álmaimban a kis szőke lány alakja s midőn hallám, hogy derék és szorgalmas, elahatózám, hogy nőmmé teendem. Következő tavasszal valósítám is széndékomat, s hála égnek választásomat soha meg nem bántam. Daczára ennek, nézetem szerint fiatal emberek házasulása nem tanácsos; a kedélynek kifejlődnie, a jellemnek szilárdulnia kell, mielőtt illy fontos lépés tétetnék. Számos példában mutatta a tapasztalás, miszerint kora házasság végtelen bajnak alapja.

Családommal *Uj-Yorkba* átköltöztvén, naphosszat jártam, keltem, a hirlapi hirdetéseket szorgalmasan olvasám, hogy valamely nekem való vállalatra akadjak. De hasztalan! A kecsgetetőleg hirdetett vállalatok, közléről tekintve, semmivé váltak. Pénzem mindinkább fogyott s vele jó kedvem s reményeim, midőn 1835-ik évi julius havában olvasám, hogy Philadelphiában *Washington dajkája volna látható* s villámként támadt bennem a gondolat, milly jövedelmes vállalattá lehetne e nő mutogatását tenni. Nyomban Philadelphiába utaztam s urát tervemről értesítém, ki azonnal a nőhez vezetett. Mereven feküdt nyugágyán egyik oldalán szélhűdött, mindkét szemére vak volt, fogai nem voltak, s bozontos fehér haja még feketebbé s aszottabbá tette vonásait. E nő állítólag *160 éves* volt, de akár hatszáz évesnek is beillett volna. Mumiaszerű külsejéből merő ellentétben volt élénk esze s vidor beszéd módja. Sok adomát beszélt Washington gyermekkoráról, kit ő „kedves Gyuriának” nevezett.

Kételyeim szétoszlatására s a vén nő korának igazolására Lindsey egy darab szakadozott sárga papírt vont elő, mellyen halvány tentával egy eladási számla volt írva, melly szerint egy 54 éves négernő, *Heth Joul* névvel, Washington Ágostonnak eladatott. Az okmány 1727-ik évről kelt, s állítólag egy régi levéltárban találtatott, s ez okmány nyomán birtak e nőre akadni, ki hosszú idő óta Bowling ur családházában feküdt. A mondottakat valószínűnek vagy legalább lehetőnek találván, csakhamar szerződésre léptem Lindsey-vel s egy hét mulva Washington dajkája, Uj-Yorkban Nibló kertjében volt látható. Gondoskodtam, hogy ez ujság az ujdondászkok

tudomására jusson, kik azonnal nagy zajt ütöttek s esténként ezer meg ezer ember sietett a honalapító Washington dajkáját meglátogatni. – e mint minden, ugy a lelkesülés is mulandó, s néhány hónap mulva a látogatók száma szemlátomást gyérült. –Hogy a közönséget felvillanyozzam, barátim által leveleket küldtettem a hirlapoknak, mellyek szerint Washington dajkájával a közönség óriásilag megcsalatott, minthogy a mutatott lény nem is néger, hanem *halcsont és ruganymézből remekül készült báb*, melly számos titkos rugó segélyével könnyen mozgatható; az állítólagos mutató, ravasz ember, ki hasából is szólván, ámitja a közönséget. –Ez állítólagos felfedezést elleneim is kürtölték, de az eredmény csakhamar tanusítá, hogy cselem sikerült. – Alig mult néhány nap s hatalmas rajokban tódultak ismét látogatóink. Sokan, hogy bámulják a remek gépezetet, még többen, hogy csalódásukról önszemeikkel meggyőződjenek. – Washington dajkája össze utazta az egyesült államokat s tetemes volt nyereségem. A következő télen beteg lőn s e siralom völgyéből jobb létre szenderült.

A bonczolás tanusítá, hogy legfelebb *80 éves volt*. S így Lindsey engem ép ugy, mint a tisztelt közönséget Washington dajkájával lefőzött.

E nagy veszteség után egy vándorló bohóc társasággal szövetkezém, mellynek főnöke *Turner Áron* eredeti, maga nemében ritka férfi s nagy emberismerő volt. – Bár alacsony sőt homályos származásu, szorgalma s takarékosága tetemes gazdagságra segíté. „Kinek ép esze, egészséges teste s Istenben bizalma van, ugymond, ha komolyan akarja, meg kell gazdagodnia. Ha a lehetetlent félreteszszük meglátandjuk, hogy ügyesség, szorgalom s kitartás a lehetlennek látszót is véghezviszi.”

Turner vig kedélyü volt s szerette a tréfát, minden áron. – Történt egyszer, hogy egy estve többen együtt csevegénk, Turner is közöttünk volt, s komoly arczzal következő adomát beszélt:

Nem tudom már mellyik városban, egyszer vásár alkalmakor egy idegen, csizmadia-boltba lép, öt dolláron egy pár csizmát vesz s egy ötven dolláros bankjeggyel fizetni akar. – A csizmadia nem tud váltani, átmege szomszédjához, ki neki az ötven dollárt felváltja. –Midőn felváltotta, az idegennek kiad negyvenöt dollárt, s ez a csizmával tovább áll. – Alig hogy távozott, a csizmadia szomszédja vissza hozza az ötvenest, mondván, hogy hamis. Csizmadiánknak e rossz pénzt jóval be kellett váltania, – kérdés *mennyit veszített?*

Bár mennyire egyszerű az eset, többféle feleletet adtak. Ki azt mondta ötven dollárt s a csizmát! ki 95 dollárt, ki csak a csizmát, de csakhamar kitalálták az igazat. Azon reményben, hogy öt rászédendem háta mögé álltam, szemeimmel inték a társaságnak, s Turnerra mutatva következő esettel álltam elő:

„Tegyük, hogy egy *harmincz* éves apának *egy* éves a fia, – nemde az *apaharminczszor idősb fiánál*, – ha már a fiu harmincz éves, atyja, ki hatvan éves lesz, már csak *felényivel* idősb. Ha a fiu hatvan, atyja már csak *egy harmad*, ha pedig a fiu 90 éves, atyja már csak *egy negyedrészzel* lesz idősb fiánál is így tovább. – A különbség mindinkább csekélyebb- s csekélyebbé válván, világos, hogy kell egy bizonyos időnek lenni, mellyben a fia atyját elérné. – Kérdés tehát: *mennyi ideig kellene apának s fiúnak együtt élnie, hogy egykoruak legyenek??.....*

Az egész társaság be lévén a cselbe avatva, komoly arczzal számoláshoz fogott, egyik megjegyzé, hogy a dolog ugyan világos, de kiszámítása sok időt venne igénybe.

„Ugy hiszem, hogy 999 évesnek kellene az apának lennie de bizonyosan nem tudom, mert már több éve, hogy kiszámítottam.”

Turner nem vette észre a tréfát, az esetet igen érdekesnek találta mondván. „soha nem hallottam még erről semmit, s soha sem hittem volna, de miután a fiu mindinkább közelébb jó atyjához, kell bizonyos kornak léteznie, mellyben találkoznak; habár nem sokat értek a számolásból, annyit még is tudok, hogy ha *huszonöt mérföldnyire* előttem lusta ló üget, én pedig jó paripán nyargalok, az elsőt utóbb elérnem kell.”

Mindnyájan szinleg osztottuk meggyőződését, csak egy öreg ur csóválta fejét.

„Bár én sem vagyok nagy számító, de azon gondolat, hogy apa és fiu egyidősek legyenek, roppant balgaság s fogadni mernék, hogy mit Barnum mondott, lehetlen.”

Turner, ki állításomról meg volt győződve s fogadni szeretett, felfogadott 10 palaczk pezsgőbe, hogy nekem van igazam. – Midőn a fogadás meg volt kötve s mindegyik fél a pezsgő árát kezeimhez letette, az egész társaság iszonyu kacajra fakadt; – de sok beszélgetésbe s magyarázatba került, Turnert az ellenkezőről meggyőzni. – Meg kellett a pezsgőt fizetnie s vigan kiittuk az öreg egészségére. [3]

Barnum életéből.

Közli: Dr. Hegedüs.

1855. september 23-án (38. szám)

Uj-Yorkbani létem, rosz kereset és költséges életmód mellett, forrásaimat csakhamar kimeríté, ugy hogy rövid idő alatt ismét olly szegény valék, mint valaha. Eddigi vállalataimnál csak a jelenről gondoskodván, a jövőről pedig megfélekedzvé, sulyosan kezdém érezni ebbeli könnyelműségem következményeit. Ez időben értesültem, miszerint a *Skudder-féle muzeum* eladandó. E ritkasággyűjteményt többször meglátogatám, mi alatt azon gondolatra jöttem, hogy ezzel ügyes kezelés mellett, biztos üzletet lehetne megalapítani. – Meg kell tehát szerezni, gondolám magamban, de mivel? ez volt a kérdések kérdése.

Tervem éjjel nappal foglalkoztatott, mig utánjárásom folytán sikerült kitudnom, hogy az épület ura Olmsted a bomlásnak induló muzeum fentartását ohajtá, hogy termei legalább egy időre meg ne ürüljenek. Őt kellett tehát közbenjáróul megnyernem. Őt személyesen megkeresni nem lévén tanácsos, levélben értesítém szándékomról, kiemelten saját érdekét, s egy találkozásra felkértem. Nehány nappal utána meghívását kapván, nem mulasztám az általa kijelelt órában pontosan megjelenni.

Pontosságomért megdicsérve, nyájassággal fogadott s midőn tervemet, melly szerint számomra a muzeumot megvásárlaná, én pedig a vételárt részletekben, a lakbérrel együtt letörleszteném, előterjesztém, azt azon feltét alatt, ha kezeset vagy biztosítékot állítani, illetőleg kimutatni képes volnék, elfogadni ajánlkozott. – Barátim voltak ugyan, de ollyan, ki 12,000 dollárig értem kezeskedhetett volna, nem, –említém tehát fekvő birtokaimat, – de fájdalom, ezek betáblázásokkal terhelve valának.

„Csak egy, tiszta adósságtól ment birtokot birna felmutatni, kedves Barnum ur, s a szerződés meg volna kötve, különben sajnálom, alig lesz belőle valami.”

Sorsom válpontjához ért! Most vagy soha, gondolám, s gondolatomban végig jártam apró birtokaimon, mindnyájan el voltak tetemesen adósítva. Egyszerre eszembe jutott a *repkénysziget* s most, midőn tőle függött jó vagy bal sorsom, ismét olly szép, olly bájos volt, mint millyennek gyermekálmaimban láttam. Határozatom gyors volt. Rövid szünet mulva kijelentém, miszerint Connecticut államban öt holdnyi földem van, mellyet semminemü adósság nem terhel.

„Jól van, hogy vetet, kedves Barnum?” kérdé Olmsted mindinkább derülő arczkifejezéssel.

„Öreg atyám ajándoka volt ez”, felelém.

„Gazdag volt ön nagyatyja?”

„Nem épen, de környékünkben vagyonos gazdának tartatott s mint keresztfiának, ki nevét viselém, ajándékozá e kis birtokot.”

„Ez szép volt tőle, – de ön e földtől mint emlemtől aligha fogna szívesen megválni, nemde?” kérdé Olmsted kémlő, veséig ható tekintettel.

„Nincs is szándokom s nem is kellend tőle megválnom, mert részletfizetéseimet pontosan teljesítendem.”

A határozott s bizalmas hang, mellyen e szavakat mondtam, tetszését annyira megnyerte, hogy az üzletet megköté s néhány apró akadály szerencsés legyőzése után 1841 december 7-én a jelenlegi híres „*amerikai muzeum*” birtokosa valék.

Tervem első fele a muzeumot pénz nélkül megszerezni sikerült, de most a másíkról kelle gondoskodni, nehogy egész eddigi munkám semmívé legyen.

Széna vagy szalma? volt a kérdés s kézzel lábbal kezdék tervem másodík felének kivitelén, a vételár kifizetésén dolgozni.

Költségeinket négyszáz dollárra mérséklém, meleg ételt csak vasárnaponta ettünk, s lakásunkat is a muzeum egyik zugába tettük át. – Olmsted egyszer ebédnél talált, s midőn látná, hogy csak kenyér s egy darab hideg sültből állna, vállamra veregetve monda: „Nem adok egy évet s ön a muzeum tulajdonosa”, valóban így is lön. – Hogy ez azonban sikerüljön, tevékenységem, leleményességem szünetlen működött, s csak is így lehetett az elhanyagolt muzeumból valami. – Heted hét ország ritkaságait gyűjtém, s azon kívül naponta néhányszor különbféle mutatványokkal mulattatám a közönséget. Volt is ám mit hallani, látni; tanult ebek, munkás balhák, zenésző cigányok, tánczó vademberek, fehér szerecsenek, vastag gyerekek, óriások, törpék, ködfátyolképek, panorámák stb. stb. szünetlen változatossággal folytonos izgatásban tarták a közönséget.

Volt gondom, hogy intézetem ne csak mulattató de tanuságos is legyen; a könyvtárt bővítém, az olvasó termet nagyobbítám, szép állatseregletet gyűjték, mellyben a föld minden ritka állata látható volt. – Rendkívüli mutatványok sem hiányoztak, miket óriási falragaszok, tarka lobogók, diszmenetek s a velem szövetséges hírlapok hasábjai hoztak a közönség tudomására. – Illy rendkívüli mutatvány volt a „*Niagara zuhataga természetes vízzel*” s a „*Japani tengeri szüz.*”

Az elsőt *Grain* nevü gépész készíté, a híres zuhatag mintájára. – A mű magába véve csinos, de a víz esése csak 18 hüvelyk lévén, mint az óriási tünemény kisszerű majmolása nevetséges volt. – Próbára mégis megszereztem, s csakhamar óriás falragaszok hirdetéek, miszerint Barnum ur utánjárása folytán, a Niagara esését látni lehet, a nélkül, hogy száz mértföldnyire kelljen utazni, s százakat költeni az utra, minthogy egynegyed dollárért az muzeumában látható.

Ki ne óhajtaná egynegyed dollárért a Niagara esését, habár csak kicsinyben is látni? Nem csoda tehát, ha tolongott a közönség. Legnagyobb része ugyan várákozásában csalódott, de kárpótlásul az egész muzeumot megnézhetette, s úgy senkinek sem volt oka panaszra. – Egy napon *Klark*, a „Knicker boker” címü gunylap szerkesztője látogatott meg s a Niagarát kívánta megnézni. Volt okom hinni, hogy lapjában a zuhatagért kigúnyoland, de mit volt tennem, az eséshez vezetém. – Egy ideig komolyan nézte a nevetséges látványt, s végre kijelenté, hogy a gondolat valóban eredeti, hogy illyesmit még eddig soha nem látott, s mint reményli, nem is látand soha.

Akár a villám simította volna, akár ezt halljam, majd bálványnyá váltam, midőn elhagyott. – Nem tartá azonban érdemesnek e tréfát lapjában érinteni, s kereszttyén szeretettel hallgatott a híres zuhatagról.

Alig mult néhány hét s Klark ismét nálam terem:

„Kedves Barnum, hallom ön birja azon buzogányt, mellyel Kook kapitány megöletett. – Nem lenne olly szives megmutatni, rég óhajtám már e nevezetes ereklyét látni.”

„Ó igen! megvan, mondám, tessék csak egy kis türelemmel lenni! ezzel felsieték fegyvertáromba egy csomó indiánbuzogány közül kiválaszték egyet, mellyre egy darabka papirt erősíték e felirattal „Kook buzogány.” Leirva Klark kezébe adám a sulyos fegyvert; ki gondos figyelemmel végig nézvén kérdé, valljon bizonyos lehet ő, hogy ez ama buzogány, mellynek csapásai alatt mult ki Kook?”

„Vannak okirataim, mellyek a buzogány ugyanazonságát kétségkivülivé teszik.”

„Köszönöm készségét kedves Barnum! vagy tiz apró muzaumban láttam már e buzogányt, s így volt okom hinni, hogy illy szép gyűjteménybe mint az öné, sem fogna hiányozni.”

Láttam, hogy gúnyolt az öreg, de gondolám szeget szeggel még őt is megfogom.

„Elég volt a tréfálásból ennyi, mondám tettetett komolysággal, most egyszer ismét jóakaró tanácsát óhajtám igénybe venni.”

„Szerencsémnek tartanám, válaszolt Klark, ha önnek bármivel is szolgálhatnék.”

Erre elmondám, hogy egy tudós, ki ép most tért meg Egyiptomból, egy igen ritka s felette érdekes halat hozott magával, mellyet kész volna muzeumom számára néhány napra átengedni. –E hal a Nylus forrásaiból származik s azon sajátlagos tulajdonsággal bir, miszerint ha hét mulva farkát elveti s helyette négy lába nő. – Kész továbbá 5000 dollárt olly feltétel mellett bármelleyik bankár kezeihez letenni, hogy pénze, ha az átváltozás a kikötött módon s időben meg nem történik, a szegényeké legyen.

„Lehetetlen! monda Klark szörnyen elbámulva, alig hihető, hogy hálnak lába nőjön.”

„Kétségtelenül alig hihető, mégis igaz, nagy zajt lehetne vele csinálni, csakhogy tulajdonosa felette magas bért 100 dollárt követel érte hetenkint, alig merek belekapni.”

„Illy ritkaságnál nem felette sok a mit kíván. Gondolja meg csak, hisz ez minden természetbuvárt érdekel, az egész tudományos világot felfogja villanyozni, s meglássa csak ugy tódulni fognak muzeumába. – Fogadni mernék, hogy huszezer dollárt nyerhet rajta.”

Ne higgye azt! de mi hát a hal neve?

Ebihal, mondám rendithetlen nyugalommal, hisz tudja, hogy abból hat hét mulva béke lesz?

„Ezer villám! monda Klark, most az egyszer ugyan magam is megjártam” s ezzel félig szitkozódva félig kaczagva döbbögött le a lépcsőkön.

A Niagara zuhatagnál még nevezetesb a már említett *tengeri szüz* mellyet 1842-ik évben Kimball Mózesztől vásároltam, ki azt egy Japanból visszatért matróztól szerezte. – Balszamoszott tengeri szüz, nem mindennapi dolog, hogy tehát a közönséget érdeklendi kétségen felül volt. Csak az érdeket kellene ügyesen felébreszteni. – E végett leveleket irtam távol barátaimnak, mellyekbe más, a nevezett helyekről kelt leveleket zártam, olly kéréssel, szvieskednének azokat a postára feladni. E levelek az uj-yorki lapokhoz voltak intézve s e levelekben egyéb ujdonságok között egy bizonyos Dr. Griffin említettett, ki Pernambukkóról megtérve magával egy igen ritka s nevezetes teremtményt hozott, melly félig leány félig hal s a mellyet ő Japanban Fedschiben vásárolt. –

A hírlapok nem késtek ez érdekes újdonságot olvasóik tudomására juttatni, kik e hirt eleinte kacagták s „kacsának” jelenték ugyan, de kíváncsiságuk mind a mellett nőttön nőtt. – Nehány hét mulva egyik ügynököm Uj-York egyik szállodájában szállt, s magát mint Japanból jövő r. Griffin, az idegenek könyvébe iktatta, sokat költött s állítólagos elutazási napjának reggelén szobájába hívta a vendéglóst s neki csupa barátságból a szives fogadásért, megmutatá a bebalzsamozott tengeri szüzet. – A szoba homályos volt, – s egy csinos üvegszekrényben a bámuló vendéglős meglátta a körül belül három lábnyi hosszú tengeri szüzet. – Sietve adá tudtára barátjának mit látott s csakhamar elterjedt a hir, hogy a tengeri szüz megérkezett.

Nehány nap mulva a tengeri szüz muzeumomban látható volt s ifja vénje e ritka csodaállat megtekintésére sietett; – melly ugyan soha sem volt tengeri szüz, de a japani ipar világos jelensége, egy majom felső és egy tengeri hal hátulsó részének összevert s olly ügyesen kitömött példánya, hogy látni nem lehetett, hol érintik egymást a két állat bőre? – e szörny milly vonzerővel birt, mutatja azon körülmény, hogy mutásának ideje alatt muzeumom hetenkénti bevétele 1200 dollárról 3300 dollárra emelkedett.[\[4\]](#)

Barnum életéből.

Közli: Dr. Hegedüs.

1855. october 14-kén (41. szám)

Ügyesbajos dolgaimban egykor Brigdportban járván, bátyámhoz szálltam; tőle értesültem, hogy szomszédságában egy rendkívül kicsiny fiu léteznék, ki bár élte ötödik évét érte már el, két lábnál magasb nem volt. Rögtön hozzám hivatám. Valóban rendkívül kicsiny volt, de mi több, ellentétben az ugynevezett törpékkel, vig kedélye, nyilt esze és arányos termete által annyira megtetszett, hogy szülőivel rögtön szerződést köték, mellynek erejénél őt nyilván mutatnom szabad lön.

Alig hogy anyjával s vele Uj-Yorkba érkezém, azonnal hirdetésem által tudtára adám a közönségnek, miszerint muzeumomban *Tumb Tamás tábornok* egy angol törpe volna látható. – fennemlitett tulajdonságai csakhamar a község kedvenczévé tevék, ugyhogy láttam, miként várakozásimban nem csalódtam.

Rég óhajték Európában is szerencsét próbálni, ez okból kis emberemmel hajóra szálltam. Szerencsés hajózás után Liverpoolnál partra szálltunk, honnan Londonban siettünk.

Módot találtam megérkeztünket köztudomásra hozni, hogy mielőtt a kis ember fellépett volna. – A londoni nagy világ nem késett bennünket meglátogatni, néha a fényes fogatok hoszsza sora állott szállásunk előtt. Inasunk nyert utasítása szerint mindenkit, ki meghívást nem birt felmutatni, visszautasított, de vol gondom, hogy a visszautasítottak mennél előbb magánmeghívásokat kapjanak. E fogás által a nagy világ érdekét még inkább felköltém.

Az amerikai államok követjének „kis polgártársa” annyira megtetszett, hogy nem csak ebédre hitta, de számára a királynénál audentiát kieszközleni ígért.

Időközben a pénzv világ fejdelmének nejétől Rothschild bárónőtől kaptunk meghívást. a kitüzött órában megjelenvén, egy fényesen öltözött komornyik által a fogadási terembe vezetteténk. a báróné nehéz selyem damasz kereveten ült, a fényes társaság pedig dús faragványu gazdagon aranyzott karszékeken foglalt helyet, a szekrények, almáriomok s a szoba közepén álló zongora ébenfából készült s gyönggyel s aranynyal gyönyörűen volt kirakva. A szoba falai s a boltozat kárpitok helyett aranyzott falemezekkel s faragványokkal volt kirakva, míg az ablakokról nehéz ezüst-, aranynyal átszött bársony függönyök ömlöttek alá. A pazar fény

eleinte nyomasztó benyomást gyakorolt, de néhány óra múlva honosnak érzem magamat. Kis emberem fesztelen modora által kitűnőleg mulattatá a diszes vendégkoszorút, s távozásomkor egy csinos bársony erszény aranyokkal tömve nyomta markomat. – Az aranyeső hullani kezdett.

Majd az udvarhoz hivatánk. Viktoria királyné egyszerű fekete öltönyben, megbájos nyájassággal fogadott, s a kis ember maga viselete annyira megtetszett a felséges asszonynak, hogy más napra ismét az udvarhoz hivatánk. Ekkor az ugynevezett „sárga teremben” fogadtatánk, mellynek pompája az ezeregy éj mesés fényét valószínű látszik. A falak aransárga selyem kárpitokkal voltak kiverve, a butorok mind alakjukra, mind kényelmökre nézve vetélkedtek, s minden fény mellett az első benyomás nem volt olly nyomasztó mint Rothschild báróné termeiben. A mint a királyné kísérelével belépett, a kis ember udvariasan meghajtá magát. A királyné mintléte után kérdezősködött.

„Felsőges asszonyon, válaszolt a kis tábornok, én dicsőn érzem magamat.”

„Tábornok, mond a királynő, ez a Walesi herczeg, kit multkor látni óhajtott.”

„Örvendek, hogy szerencsém van önhöz, szolt Tumb egész fésztelenséggel, s kezet fogott a kis herczeggel; majd melléje állván mérközött vele; a herczeg valamivel nagyobb ugyan, de én olly nagynak érzem magamat mint bárki más.” S ezzel büszke méltósággal a nagy termen felalá járt.

A királyné a legidősb herczegasszonyt mutatá be, a tábornok egész udvariassággal karát ajánlván, őt a vele hozott kis sophához vezette, s midőn a kis herczegasszony annak jobb oldalán helyet foglalt, a kis tábornok nem késett hozzá ülni s vele egész fesztelenséggel beszédbe ereszkedett. – A belga királyné kérdezé, hogy hova szándékozik Londonból utazni?

„Párisba” volt a válasz.

„S kit reményl ott látni?”

A belga királynő azt várta, hogy majd a francia királyt fogja látni, de a kis ember bátran mondá:

„Guilloden urat,” volt a válasz.

A társaság nem tudta magának e feleletet megfejteni, de midőn elmondám, hogy Guilloden barátom Párisba utazott, hogy ott számunkra szállásról gondoskodjék, vigan nevettek a naív feleleten.

„Mi a kedvencz dala?” kérdé Viktoria királyné.

„A yankee doodl!”

A yankee doodl (jenki doodl) híres amerikai népdal, de mindenre inkább való, mint hogy királyi termekben danoltassék. Vig kacaj követte mondását, s a királyné jó kedvben lévén, mosolygva kérte, énekelné el, ha kedve tartja; mit ő egész bátorsággal meg is tett.

távozásunk után tekintélyes pénzösszeget kaptunk ajándokul, de ez a királyi fogadtatásnak legcsekélyebb haszna volt. Valódi kiszámíthatlan haszna abból állt, hogy a nagy világ jó izléséhez tartozott az udvar példáját követni, s így nem csoda, ha mondom, miszerint bevételeim a legmerészebb várakozásamat meghaladták.

Majd Párisba utaztunk.

Utközben Brüsszelben megállapodtunk. Brüsszeltől néhány óra járásnyira van Waterló, hol 1815-ben amaz óriási

csata vivatott, mely a világ sorsát félszázadra eldönté.

Egy csinos kertben megmutatták azon helyet, hova Uxbrigde lordnak lába van eltemetve, melyet a csatában vesztett, majd a csizmát mutatták, mely akkor lábán volt. szép szó s jó pénzért a csizmából egy darab bőrt kívántam emlékül, a mutatóné sietett kívánatomat teljesíteni s jó darabot kimetszván, átnyujtá. Három frankot nyomtam markába. Midőn ereklyémmel távozám, lehetlen volt kikerülnöm a gondolatot, miszerint, ha minden látogatónak illy pazarul oszták negyven év óta az emléket, a mutatott körülbelől már a 99,837-dik csizma lehetett.

A csata sikon nőekkel találkozánk, kik egész kosarakkal hoztak tört, fegyvereket, francia sasokat stb. én is vettem egy pár ritkaságot muzeumom számára, de mekkora lőn meglepetésem, midőn egy idő mulva értesültem, hogy ez ereklyék Birminghamban gyártatván, elvettetnek, egy év mulva a földből kiásatnak s könnyen hívő idegeneknek drága pénzen eladatnak. Valószínű, hogy a waterlooi csata emlékei többbe kerültek mint a csata maga.

* * *

Öt évi távollét után visszatértem honomba, hol most kis emberem velem együtt hiressé vált.

Brigdeporti barátink mosolygva fogadák kis polgártársukat, ki időközben alig nőtt valamicskét, ugy hogy törpének még mindig megjárta.

A kis fiutól nem sokat vártam, szólt egyikismerősünk, de mióta „barnumizáltatott” valóban ritkaság.

„Hány éves vagy?” kérdé egyik barátom.

„Barnum számitása szerint 15 éves” vol a válasz, mert jól tudta, hogy még csak tiz éves.

* * *

A világhírű svéd csalogány *Lind Jenni* ez időben Amerikában még egészen ismeretlen volt, de olly sokat hallottam róla, hogy jó vállalatnak tartám, ha őt egy amerikai műutazásra birhatnám. Tervem létesítése végett Wilson urat küldém Londonba, ki Lind Jennivel olly szerződésre lépett, mely szerint Jenni 150 hangversenyben volt köteles fellépni, minden hangversenyért az utazási s egyéb költségek megtérítésén felül 1000 dollárt, s így 150,000 dollárt fogván díjazásul kapni. Az egész summát egy angol bankárnál kellett letennem.

A vállalat, tekintve azon körülményt, hogy Lind Jenni az államok közönsége előtt ugy szólván ismeretlen vala, merész volt, de a sikert bizton vártam. Nem csak Jenni páratlan hangja, de bájoló egyénisége s jótékonyága miatt is, melylyel minden hangversen yután egyik vagy másik segélyintézetet vagy egyes szerencsétleneket segélyezni meg nem feledkezett.

Midőn minden rendben volt, a közönség figyelmét kellett felébresztetni, vágyát felköltetni. E célból nem sokára egy levelem volt a lapokban olvasható, melyben tudtára adám barátimnak, miszerint a feltételek sulyosok lévén, nincs reményem, de szándékom sincs Jenni fellépésén nyereszkedni. Célom egyedül hazámat illy rendkívüli művésznővel megismerkedtetni, ki maga óhajtja Amerikát s szabad nemzetét meglátogatni. Nem pénz, hanem Amerika iránti rokonszenve birta rá, hogy velem szerződésre lépjen, fentartván magának ott a hol s annyiszor mennyiszor neki tetszene jótékony célra hangversenyeket rendezhetni.

Sokáig nem tartott s a közönség, a hirlapok folytonos cikkei miatt, Lind Jenniről kezde beszélni s a lelkesedés nőttön nőtt.

Vasárnap szeptember 1-én a gőzös, mellyen Jenni jött, a kikötőhöz érkezett. Ezer meg ezer ember tódult a partra, ezren lepték a hajókat, s a nép galyakból gyönyörű fasort s ennek elejénél pompás diadalkaput rögtönzött. Hogy ez nem épen tündéri erők által lőn létre hozva, gondolhatni, sőt a rossz világ azt is mondja, hogy ennek létesítésére magam is befolytam. S a rossz világ, mint nem ritkán történik, ez esetben nem csalódott. – Fogatom a kiszálló helynél állott, a kapitány segíté Jennit a beszállásnál, én magam a bakra ültem, mert Uj-Yorkban ismertek s számtalanok jöttek azon meggyőződésre, hogy Jenni valóban megérkezett.

Az első hangverseny a „kastélykertben” volt tartandó, s az ezen belépti jegy vasárnap s hétfőn árverésen adatot el. A vételek olly hevesen történtek, hogy első nap 10,141 dollár folyt be.

Jenni első fellépténél olly lelkesedéssel fogadtatott, minőt a világ nem sokat látott. Midőn Benediktur karján a terembe lépett, mindenki felkelt s háromszoros dörgő hurrahval fogadtatott. Jenni meg volt hatva. A „Csata diva” dallam első szavai után visszanyerte előbbi szilárdságát, s a nesztelen közönség előtt ép olly könnyedén dalolt, mintha szobájában lett volna. A dal végefelé a hallgatóság érzelmein nem birt többé uralogni, s a szelid dal utolsó hangjait óriás taps- s éljenvihar nyelte el. Jenni éneke minden várakozást tulszárnyalt, a diadal teljes volt.

Látván, hogy bevételem nagysezrübb lesz mint várnom lehetet, szerződésemet oda módosítám, hogy az 1000 dollárnyi díj és 5500-nyi nyereségen felüli összeg köztem és közte egyenlőn osztassék fel.

Ha Jenni keresete és sikere óriás volt, nem kevésbé nagy volt jótékonyága; tudok eseteket, hogy ez angyali lény szegényeknek 50, – 100, sőt 1000 dollárnyi összeget ajándékozott. Csak az, ki a szivekbe lát, bírja megmérni jótékonyágának határait.

Legyen szabad számos eset közül csak egyet főlemlitenem. Egy szegény lány az első hangverseny alkalmával három dollárért egy belépti jeget váltott, megjegyezvén, hogy bár ez egész heti keresménye, a svéd csalogányt mégis hallania kell. Midőn ez Jenni tudtára esett, titkárját kérdi: „Vajjon megismerné-e e lányt?” „Oh igen!” „Akkor nyujtson neki át husz dollárt s köszöntse nevemben.”

Sokat lehetne még erről szólani, de elég lesz megjegyeznem, hogy a Jenni által adott hangversenyek összes bevétele tett 712,161 dollárt, miből Jennire esett 176,675, reám pedig 535,486 dollár. A legdrágábban elkelt jegyért Bosztonban 625 dollár folyt be.[\[5\]](#)

Barnum

életéből.[6]

Közli: dr. Hegedüs.

1855. november 11-én (45. szám)

Az amerikai muzeum volt első szilárd és sikerült vállalatom, miért is minden oldalagos vállalkozásaim daczára, nemcsak el nem hanyagolám, sőt érdekességét folyton emelni s a közönségre mindinkább vonzóbbá tenni törekedtem. – A világ hetedhét országából minden különiséget, ritkaságot összeszedtem, sőt mindezzel meg nem elégedve, ügynökeimet *Ceylon* mesés szigetére küldém, honnan számos vadállattal, s mi több *tizenkét eleven elefánttal* tértek vissza. Ezekkel hatalmas diszmenetet rendezék s Tomb tumb nagyobb pompával vonult Uj-York utczáin végig, mint a hajdan hatalmas Róma akár hány triumfátora. – Ezután állatseregletemben voltak láthatók, hova akkor egy rendkívüli állat a *gyapjus ló* miatt tódult a közönség. – A csikó, mellyet gyapjus lónak czimezék kétségtelenül nem mindennapi tünemény volt. Egész testén szőr helyett kondor gyapju nőtt, farka tehénfarkhoz hasonlított, s még vonzóbbá tette azon körülmény, hogy az állítólag a sziklahegyek hósivatagain eltévedett Fremont ezredes által fogatott el, kiről kevéssel azelőtt azon hír terjedt el,

miszerint barangolásai közben elveszett volna.

Europábani létem alatt jó barátok szives körében poharazni, ha nem is valami különös tiszteletre méltó, de még kevésbé rossz szokásnak tartám. Honombani visszatértemkor azonban olly sok jeles, becsületes s magasb miveltségű férfiut látva, ki borivásnak adva magát, utóbb jobb szándoka ellenére ez ocsmány szenvedélynek hódolni kénytelenült; ez reám annyira hatott, hogy önkénytelenül kérdém: ki biztosít, hogy soha e gonosz szokásnak áldozatja nem leszek? s mivé lennék ekkor? Magamba szálltam s felfogadtam, hogy szeszital nem érinti ajkamat, s hogy a mint csak lehet, a mai nagy s áldott társulatnak leszek tagja, mellynek nemes feladata az emberiséget a részegség jármából a józanság arany házába vezetni. Rögtön néhány barátot összegyűjték s a környék leghiresebb tartózkodási apostolát chapint magamhoz hivatván, őt egy kis szónoklatra fölkértem.

A tisztos s felebaráti javáért olly hön buzgó férfiú meghívásomat követni sziveskedett, s a brigdeporti templomban fényes tartózkodási szónoklatot tartott. – Jeles beszédét három részre osztá, első a pálinkamérőt, a második a *mértékletes ivót*, harmadik részre pedig a közönbös illeté.

A beszéd fénypontja a mértékletes ivóról szólt.

„*A mértékletes ivó*, ugymond a tisztos szónok, *a tartózkodási reform legnagyobb akadály*, *legveszedelmesb ellene!* Nem az ucza- csatornába fetregő, rongyokba burkolt vagy félmeztelen ittasnak példáját követi a legény, midőn első poharát üríti. – A tisztességes ivó ama veszélyes példa, melly őt olly szánandó tévutra vezet. Miért ne innám egy pohár bort? egy korty papramorgó sem árthat! Mi rossz van ebben? hisz ime a tekintélyes N. ur, meg X. ur ő nagysága s főtisztelendő Y. ur mind meg annyi derekabbnál derekabb férfiu, kik mind okkal móddal iddogálnak! Én ne innám?”

„Igy gondolkodva, nem mondhatom, okoskodva önti első poharát borát a garatra. De egy kortyot száz s egy pohár bort egész akók követnek. – A szeszitaltól felizgatott vér s idegzet, ha a szesz kipárolgott, ellankad, s hogy lelkesüljön uj meg uj, folyton növekedő izgatást igényel. – Vizes bort, tiszta; ezt mászás, emezt pálinka, pálinkát tiszta borszesz követ, melly nem ritkán a szerencsétlen áldozat belsejében meggyulva, kékes lánggal lobog ki sáppadt ajkai közől, rémesen világítva a boldogtalan krétaszínű aszott arcot, mellyről az élet színe rég lekopott már. – Hány családi boldogság, mennyi tetterő s nemes érzelem, mennyi vagyon és érték esett e nemtelen szenvedélynek áldozatul. – A mértékletes ivó cifra beszédnek egyes tévedésnek, a való árnyoldalai tulzásának tartja e képet. Bár így volna, de a köznapi élet ép az ellenkezőről tanusít; – mit mondék, nem egyeb rideg valónál!”

„Te kaputos ember! te mivelt, okos embernek tartod magadat, ha így van, még inkább ügyelj magadra. Minél magasabban állsz, annál több szem fordul feléd, s jóban rosszban befolyásod annál nagyobb, példád annál vonzóbb. Épen azért annál szentebb kötelességed lemondani minden szeszitalról.”

„Te mértékletes ivó vagy? Akkor nagy áldozatnak tartod felhagyni az itallal, vagy nem.”

„Ha könnyen nélkülözöd a pohár kétes gyönyöreit, ha elhagyhatod annélkül, hogy erőltetésedbe kerülne, akkor az egész emberiség nevében kérlek! tedd meg ezt szenvedő felebarátaid javáért.”

„Ha a pohár csalfá nedvében kellemet találsz, ha a szeszital kedves előttd! Ó akkor istenedre kérlek, mondj le minél előbb, még ma, még e pillanatban, ten magad javáért mondj le a rossz szokásról, mert nagy veszélyben forogsz! S ha a lemondás nehezedre esik! – óh akkor sajnállak, mert minden arra mutat, hogy mint részeges fogsz kimulni, ha mérsékelt ivásoddal fel nem hagyandasz.”

A jeles beszéd megtette hatását, midőn a templomból haza tértem, első teendőm volt pezsgő placzkaim nyakát szegni s az édes nedvet padlatra folytatni, s más nap tartózkodást fogadtam s a tartózkodók sorába iktatám magamat. – Kedves feleségem örömkönytől ragyogó szemekkel fogadott, midőn hallá, hogy a tartózkodók sorába álltam. „Csakhogy magadba szálltál, sokat sirtam feletted, mert féltem, hogy e utóbb még részeges

lehetnél.”

Szeliden szemére hánytam hallgatását, de ő felelte, hogy jól tudván milly csalódásban éltem, hiábavaló törekvésnek tartá engem az ellenkezőről meggyőzni akarni.

Fájdalom, nem én valék egyedül ez ösvényen, a ki csutorájában szerelmes, az utolsó ki veszélyét sejdíti. Neje, rokoni s ismerősi rég tudják betegségét, de nehogy felingereljék, hallgatnak; óh bár ne tennék, bár figyelmeztetnék az örvényre, mellynek szélén szédeleg és sok becsületes ember léte, boldogsága meg volna mentve.

A tartózkodási társulat tagja levén, nem elégedtem be azzal, hogy magam minden szeszestitalról lemondjak, de szent kötelességemnek tartám, a társulat tanait élőszóval is hirdetni, sok beszédet tarték ez ügyben, s szeszélyes modoromnak nem egy tévedőt sikerült megtérítenem. Legyen az ur neve áldva.

1846-ban tapasztalván, hogy a szerencse ledér istennője tartósan kezd felém mosolyogni, egy helyről gondoskodám, hol a világforgalom fárasztó zajától elvonultan időnként szeretett családom körében pihenhessek.

Brigdeportot egy épen emelkedő s Uj-Yorktól nem igen távolra eső várost, választám ki települ; itt vásároltam tizenhét hold földet, mellynek egy részéről gyönyörű kilátás nyílik a szabad tengerre.

Lakházam építés eközben nemcsak lakályosságára s kényelmességére ügyeltem, de volt gondom, hogy valami sajátlagos rendkívüli építkezési modor által feltünővé tegyem, s így különböző vállalataimnál hirdetések egy neme gyanánt is szolgálhasson. IV. György angol király által brightonban arab izlésben épült mulatókastély egyetlen volt maga nemében, mellyet Európa nyugati államaiban láték. Erről, alkalmazva a ház lakási s gazdasági céljaihoz, rajzot s tervet készítették, e terv megtetszett s ez alapján épült keleti izlésben mulatólakom, mellyet *Iranistan*-nak keresztelék.

1848-dik évi november 14-én több mint ezer vendég segíté ősi szokás szerint házunkat melegíteni.

Kedves nőm s szeretett gyermekeimről e sorok folytában csak ritkán szóltam, mindazáltal ők éltem legdrágább kincsei s jó és balsorsban nem volt kedvesebb helyem, mint családi köröm. – Gyermekeim mindanynyan lányok, a legidősb 1833-ban, a legifjabb 1844-ben született.

Ezek körében élek jelenleg merész vállalatoktól visszavonultan, s csak ritkán megyek a fővárosba s soha sem vagyok boldogabb, mint midőn szeretttim körébe ismét visszatértem. – Hazám és családomnak élek egyedül, a haza s család a mennyország legfenségesebb s legigazabb jelképei.

Barnum

életszabályai.[7]

Közli: Dr. Hegedüs.

1855. december 2-án (48. szám)

Gyakran tapasztaljuk azon különbséget, mi valakinek elvei, s tettei között létezik; hány ember beszél az erényről, ir bölcséleti műveket, holott rajta az erény, tettein a bölcsesség nyomait feltalálni csak bajjal lehetne; – hány aranycsináló mult ki inségben, állítólagosan birt titka daczára, s csalárdságának legbiztosabb legcsalhatlanabb jeléül. – Illyenek tanai közt, bármilyen szépen hangozzanak is, csak kevés életre valót fogunk

találni, hasznosat nem igen tanulandunk.

Ellenben azok tanai, kik elveikhez hiven cselekedtek, s kiknek törekvését siker koronázta, bár kitől származzanak, bár mennyire mentek legyenek szónoki czifrától, figyelmünkre kétségtelenül érdemesek, s viszonyainkhoz alkalmazva követésre méltók.

Ezek előrebocsátásával úgy hiszem tisztelt olvasóink, – kik Barnum életéből közölt vázlatokat átlapozva látták, mint vált a munkakerülő, szegény árva fiuból, munkás, gazdag s híres férfit, – szívesen veendik azon szabályok közlését, mellyeket saját vallomása szerint cselekedeteiben követett, s mellyeket követve olly tekintélyes állásra, olly tetemes jólétre emelkedhetett.

„A sikeres üzlet *tíz parancsa* e következő:

1. *Olly életmódot válassz melly hajlamaidnak s tehetségeidnek legjobban megfelel.* Van, ki már természeténél fogva gépekkel s kézművekkel szeret foglalkozni, míg a másik minden kézműves munkásságtól irtózik, egyiknek egyik, másinak másik keresetmód tetszik. Mint kereskedő mire sem vihettem, s valahányszor belekaptam mindannyiszor megbuktam. Állandó kiszabott fizetést nem kedveltem, nekem csak nyerészkedés izlett, – míg mások ép az ellenkezőt kedvelék. – Életmód választásában azért mindenki hajlamára ügyeljen, nehogy tévedve, a társadalom haszontalan tagjává s önmagának terhére váljon.

2. *Szentül tartsd adott szavadat.* Ne ígérj, de ha ígértél pontosan teljesítsd ígéreted. – Nincs mi az ember hitelét jobban emelje, mint ha ígértét szigorun teljesíti; – ez egyszerű fogás által barátainak felesleg pénze rendelkezésére áll s sokan lesznek, kik neki szívesen szolgálnak.

3. *A mit teszesz, tedd egész erőddel.* dolgozzál, ha kell reggeltől estig, akár idején van, akár azon kívül, a legkisebb követ se hadd utadban mozdítlan állva, s mit mos tehetsz ne hadd későbbre soha. – Mi, hogy tegyük megérdemli, megérdemli azt is, hogy olly jól tegyük, a hogy tőlünk csak kitelik. Sok ember meggazdagszik csak azért, mert a mit tesz, azt szívvvel lélekkel teszi, míg más csak fél vállal dolgozván egész életén át szegény marad. *Becsvágy, erélyesség, szorgalom s kitartásnélkülözhetlen*, ha valamire vinni akarjuk.

4. *Légy józan, ne igyál szeszes italt soha.* Ki valamit elérni akar, annak okosan kell tennie; hogy tehetne pedig okosan az, kinek agyát szeszes italok gőze elkábítá, kinek eszét a bor s pálinka élvezete eltompítá? –A barátság pohara között hány jó alkalmat szakasztunk el, melly többé vissza nem kerül; hány terv kivitele halasztatott holnapra, s holnapról pedig sohanapra; mert a szeszes ital élvezete által a sikeres működésre nélkülözhetlen tetterő ellankadt.

5. *Remélj, de ne merészen.* Sok ember örökké szegény marad, mert minden terv biztos sikerrel kecsegteti, szüntelen egyik üzlettől a másikhoz kapkod mint Bernát a menykőhöz; s valamire egyikben sem viszi. Régi hiba a csirkéket megszámlálni mielőtt kikeltek, de régisége daczára sem vált jótékonyabbá.

6. *Szedd össze minden erődöt.* Ha valamibe kapsz, annál maradt s addig el ne hadd, míg vagy kivitted, agy azzal egészen felhagyni nem akarsz. – A szeg, ha folyton ütöm, végre a legkeményebb falon is keresztül megy, s ekkor hegyét elgörbithetni, s nincs ki többé kihuzná.

7. *Jó szolgálkról és cselédekről gondoskodjál.* Csak becsületest s alkalmast fogadj, és ha hűnek és ügyesnek találtad, tartsd jól. Ha vele meg nem fersz, kedélyét megváltoztatni ne kísérsd, hiába s sikeretlen lenne fáradságod; ne gyötörd őt s tenmagadat, hanem bocsásd el, –zsák megleli foltját, ő is meg fogja találni gazdáját.

8. *Tudasd üzletedet a nagy világgal.* Véka alá ne rejtssd mécsedet; ha üzleted a közönség pártolásától függ, tudasd vele, hirdesd a lapokban, de nem kevészer, hanem gyakran; ha hirdetésekre garasokat költesz, nyakadon marad jószágod s pénzed is oda van; ha forintokat szórsz, aranyokat fogsz aratni; százan, ezeren, kik

eleinte alig nézték meg, majd olvassák, majd figyelmesek lesznek s míg te nyugodsz, kerülnek vevőid, s ezren fognak ismerni. A földmives is aluszik, míg gabonája nő, de ha nem vetne, nem is aratna.

9. *Kerülj minden felesleges fényűzést s jövedelmeid körén belül élj, ha ezt teheted a nélkül hogy szükségét szenvednél.* Nem kell jósnak lenni, hogy az, ki jövedelmét teljesen elkölti, soha sem lesz független ember. – Nehezen esik: szűkebb lakásban lakni, kevesebb vendéget látni, kevesebb tánczvigalomban részt venni, szivarral, boritallal felhagyni, de ha a felesleget lehetőleg megszorítjuk s ezt félretesszük, a képzelt öröm helyébe a vagyon gyarapodásának melegítő érzelme fog járulni, dusan pótolva a nélkülözött fényüzési élvezeteket. – Az avult kabát kalap mégegy évig megjárja. Friss víz a pezsgőnél jobb izü, gyors séta egészségesebb a legszebb hintóbani kocsizásnál, fesztelen társalgás családi baráti körben, egy jó könyv vagy folyóirat több élvezet nyújt mint bármi feszes estély vagy kocsmai mulatság. Volt ez barátom, ki félig nevetve panaszkodott egykor, hogy *egy uj pamlag 30,000 forintjába került?* A pamlag egyszerű volt, de uj s hozzá nem illettek a régi székek, azért uj székek rendeltettek, de ezekhez az avult szőnyeg kopott, a tükrök kicsinyek voltak, szőnyeg s tükör uj jött a lakba, – midőn a butorral rendbe voltunk, úgy monda, azon vettük észre magunkat, hogy a ház ódon s szűk, úgy hogy ujat kellett építtetnem, hogy összhangzásba jöjjön butoraimmal. Így került 30,000 frtomba e pamlag s tönkre is tesz, ha a szerencse kiválólág nem kedvez ez időben vállalatimnak.

10. *Magadban bizzál, desenki másban.* Sikered tenmunkádon, saját erőd megfeszítésén alapuljon. Ne bizz magadat mások pártolására, magad légy önpártoló, s ekkor pártfogodra mindig számolhatsz, mert régi, de igaz mondás:

„Mindenki saját szerencséjének kovácsa.”

[1] 1855. augusztus 19-én (33. szám) <http://epa.oszk.hu/00000/00030/00077/datum01714/cim201718.htm>

[2] 1855. augusztus 26-án (34. szám)

[3] 1855. september 9-én (36. szám)

[4] 1855. september 23-án (38. szám)

[5] 1855. october 14-kén (41. szám)

[6] 1855. november 11-én (45. szám)

[7] 1855. december 2-án (48. szám)